

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

VAYERA • וַיֵּרָא

STUDIES IN SPIRITUALITY

FROM THE TEACHINGS AND WRITINGS OF RABBI LORD JONATHAN SACKS זצ"ל

With thanks to the Schimmel Family for their generous sponsorship of Covenant & Conversation, dedicated in loving memory of Harry (Chaim) Schimmel.

"I have loved the Torah of R' Chaim Schimmel ever since I first encountered it. It strives to be not just about truth on the surface but also its connection to a deeper truth beneath. Together with Anna, his remarkable wife of 60 years, they built a life dedicated to love of family, community, and Torah.

An extraordinary couple who have moved me beyond measure by the example of their lives." — Rabbi Sacks

Vájérá hetiszakasa

Fordította Lówy Gábor

A minket elválasztó tér áldása

Ábrahám bibliai történetének középpontjában egy mély rejtély áll, aminek messzemenő következményei vannak arra vonatkozólag, hogy mi is tulajdonképpen a zsidóság üzenete.

Ki volt Ábrahám, és miért választott ki? A válasz közel sem magától értetődő. A Tóra sohasem mondja róla azt, amit Noéról, hogy „igaz ember volt, tökéletes a nemzedékeiben.” (1Móz 6:9) Nem kapunk róla pillanatképet, mint Mózesről, amint konfliktust észlelve közbeavatkozik, az igazságtalanság ellen lázadva. Nem volt katona, mint Dávid, vagy látnok, mint Ézsaiás. Csak egyetlen helyen, heti szakaszunk elején említi a Tóra, hogy miért választotta őt Isten.

Ekkor szólt az Úr: „hogy is rejthetem el Ábrahám előtt, hogy mit fogok tenni? Hisz Ábrahám bizonyosan nagy és erős nemzetre fog válni, és a Föld összes nemzete rajta keresztül fog megáldatni. Hiszen kiválasztottam őt, hogy utasítsa gyerekeit és háztartását maga után, hogy őrizzék Isten útját, helyesen és igazságosan cselekedve, hogy Isten megadja Ábrahámnak azt, amit megígért neki.” (1Móz 18:17-19)

Tehát Ábrahám arra választott ki, hogy apa legyen. Ábrahám eredeti neve, Áv ráam azt jelenti „hatalmas atya”, és a meghosszabbított neve, Ábrahám annyit tesz: „sok népnek atyja”.

Amint figyelmesek leszünk erre, hirtelen eszünkbe jut, hogy az első ember, aki tulajdonnevet kapott, Chává vagyis Éva volt, Ádám szavaival élve, „mert ő minden életnek anyja.” (1Móz 3:20) Érdekes, hogy az anyai szerepre a Tóra sokkal korábban felhívja figyelmünket, mint az apai szerepre (20 nemzedékkel korábban, hogy pontosak legyünk, 10 nemzedék Ádámtól Noéig, és 10 nemzedék Noétól Ábrahámgig). Ennek az az oka, hogy az anyaság biológiai alapokra épül. Szinte minden fejlett életformára jellemző jelenség. Ezzel szemben az apaság kulturális fogalom. A biológia nemigen tud okot szolgáltatni arra, miért létezik a társhoz való ragaszkodás, a monogámia, a hitvesi hűség, és még

kevésbé arra, hogy miért ápoljon az apa kapcsolatot a gyerekeivel. Ezért szükséges, hogy a társadalmi erkölcsi normák alátámasszák az apaság fontosságát. Enélkül a családok könnyen felmorzsolódhatnak, és ennek a terhét többnyire a magára hagyott anya hordozná.

A szülői szerepre (Éva esetén az anyaságra, Ábrahám esetén az apaságra) fektetett hangsúly központi eleme a zsidó spiritualitásnak, mert az ábrahámi monoteizmus nem csupán egy matematikai leegyszerűsítést, az istenek számának egyre szűkítését adta az emberiségnek. Izrael Istene elsősorban nem a tudósok Istene, aki az ősrobbanással mozgásba hozta a világmindenséget. Nem a filozófusok Istene, akinek szükségszerű léte szembenáll a mi esetlegességünkkel. De még csak nem is a misztikusok Istene, az „én szof”, a végtelenség, ami körbeveszi véges voltunkat. Izrael Istene egy olyan Isten, aki szeret minket, és törődik velünk, úgy, ahogy egy szülő szereti és gondozza gyerekeit.

A Bibliában néhol Isten apaként szerepel:

„Nem egy a mi apánk? Nem egy Isten teremtett mindannyiunkat?” (Mal 2:10)

Néhol – főleg Ézsaiás könyvének vége felé – Isten anyaként szerepel: „Mint akit anyja vigasztal, úgy foglak vigasztalni téged.” (Ézs 66:13) „Lehetséges, hogy az anyá elfelejtene szoptató csecsemőjét, hogy ne könyörüljön saját méhének gyümölcsén? Még ha ők megfedekeznek is, én nem felejtelek el téged. (Ézs 49:15) Isten legfőbb jellegzetessége, főleg ha a négybetűs istennevet használja, a könyörületesség, aminek héber megfelelője, a ráchámim a rechem szóból ered, ami anyai méhet jelent.

Az Istennel ápoltságunk jelentős mértékben kapcsolódik a szüleinkkel ápoltságunkhoz, és amikor magunk is szülővé válunk, az Istentől alkotott képünk is kiélesedik. (Nagyon tetszik nekem egy fiatal amerikai anyuka megjegyzése: „Most, hogy anyá lettem, sokkal jobban tudok Istenhez viszonyulni. Most már értem, milyen az, amikor életet adsz valakinek, akit nem tudsz irányítani.)

De épp ez teszi Ábrahám történetét érthetetlenné. Két okból is. Először is Ábrahám egy gyermek, akit Isten arra szólít fel, hogy elhagyja szüleit: „menj el országokból szülőföldedről apád házából.” (1Móz 12:1)

Másodsorban pedig Ábrahám egy szülő, akit Isten arra kötelez, hogy áldozza fel gyermekét:

„Ekkor szólott Isten: vedd fiadat, egyetlen fiadat, akit szeretsz, Izsákot, és menj el Mória földjére, és áldozd őt fel ott égő áldozatként azon a hegyen, amit majd megmutatok neked.” (1Móz 22:2)

Hogyan lehetséges ez? Ha bárki másnak szólt volna a parancs, azt is nehéz lett volna megérteni. Mennél inkább igaz ez, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy Ábrahámot kifejezetten azért választotta ki Isten, hogy a szülő-gyermek, az apa-fia kapcsolat példaképévé váljon.

Itt a Tórának egy alapvető, bár első ránézésre a logikának némileg ellentmondó tanításával szembesülünk. *A kapcsolat létrejöttéhez először távolságra van szükség.*

Ahhoz, hogy szüleink számára jó gyerekek legyünk, először szabadságra van szükségünk, hogy magunk lehessünk, és gyermekeink számára biztosítanunk kell a szabad teret, hogy maguk lehessenek, ha jó szülők szeretnénk lenni.

A múlt heti esszében kifejeztem abbéli véleményemet, hogy Ábrahám valójában az apja, Terách által megkezdett utat folytatta. Azonban egy bizonyos szintű érettségre van szükség ahhoz, hogy ezt felismerjük, hiszen első olvasásra úgy tűnik, mintha Ábrahám teljesen új úton indulna el. A híres midrási hagyomány szerint Ábrahám egy lázadó volt, aki kalapáccsal esett neki apja bálványainak. Az életünknek csak egy későbbi szakaszán ismerjük fel azt, hogy tinédzserkori lázongásaink ellenére a szüleinknek nagyobb része van abban, hogy kik vagyunk, mint korábban gondoltuk volna. De ahhoz, hogy ezt felismerjük, szükség van egy bizonyos eltávolodásra.

Izsák megkötözésének történetében egy hasonló dolgot vehetünk észre. Nekem már régóta az a véleményem, hogy a történetnek nem az a lényege, hogy Ábrahám annyira szeretete Istent, hogy hajlandó volt feláldozni a

fiát, hanem az, hogy Isten arra kívánta megtanítani Ábrahámot, hogy *a gyermeink nem képzik tulajdonunkat, akármennyire is szeretjük őket.* Az első gyermek neve Káin volt, mert az édesanya, Éva azt mondta: „Isten segítségével szert tettem (”kániti”) egy emberre” (1Móz 4:1). Amikor egy szülő azt hiszi, hogy a gyermeke az ő birtoka, a történet gyakran tragédiába torkollik.

Először jön a elválás, utána az egyesülés. Az önállósulás után az egymáshoz való viszonyulás. Ez a zsidó spiritualitásnak az egyik alapelve. Nem vagyunk egyek Istennel. Isten nem azonos velünk. Csak annak tiszta tudata, hogy van egy egyértelmű határ ég és föld között, teszi lehetővé azt, hogy egészséges kapcsolatot ápoljunk Istennel. Igaz, hogy a zsidó misztika beszél az Isten fényébe való burkolózás általi teljes önfeladásról, de ez nem a zsidó spiritualitás fővonala. A zsidó Biblia hőseivel kapcsolatban szembetűnő, hogy amikor Istennel beszélnek, önmaguk maradnak. Isten nem sodor el minket önnön létével. Ezt az elvet a kabbalisták cimumnak nevezik: Isten saját magának szabott határt. *Isten megteremti azt a teret, amelyben saját magunk lehetünk.*

Ábrahámnak el kellett válnia apjától, mielőtt megérthette (és vele együtt mi is), hogy milyen sokkal tartozik neki. El kellett válnia saját fiától, hogy Izsák Izsákká válhasson, és ne legyen pusztán Ábrahám klónja. A kocki rebbe, Menachem Mendel rabbi a maga utánózhatatlan módján fejezte ezt ki:

„Ha én azért vagyok én, mert én én vagyok, és te azért vagy te, mert te te vagy, akkor én valóban én vagyok, és te valóban te vagy. De ha én azért vagyok én, mert te te vagy, és te azért vagy te, mert én én vagyok, akkor én nem igazán vagyok én, és te nem igazán vagy te.”

Isten úgy szeret minket, mint ahogy egy szülő szereti a gyermekét. *De ha egy szülő valóban szereti a gyermekét, akkor megadja neki azt a teret, amelyben kifejlődhet az ő saját egyénisége.* Ez az egymás számára teremtett tér teszi a szeretetet olyanná, mint amilyen a napsugár a virágnak, és nem olyanná, mint amilyen a terebélyes fa az alatta növekvő növényeknek. A szeretet szerepe (akár emberi, akár isteni szeretetről legyen szó) az ír költő, John O'Donohue oly kedves szavaival élve nem más, mint „hogy megáldja a kettőnk közti teret.”

A Sabetesi Asztalnál

1. Miként ad Isten arra lehetőséget, hogy saját magunk lehessünk?
2. Szerinted nehéz a szülőknek megadni a gyerekek számára azt a teret, amire szükségük van ahhoz, hogy saját egyéniségük kifejlődhessen? Miért?
3. Gátolhatja-e ez a hozzáállás a szülőt (és Istent) abban, hogy megvédje gyermekét az esetleges tévedéseitől, hibáitól? Szerinted ez egy jó hozzáállás, vagy túlságosan rizikós?

● These questions come from this week's **Family Edition** to Rabbi Sacks' Covenant & Conversation. For an interactive, multi-generational study, check out the full edition at www.rabbisacks.org/covenant-conversation-family-edition/vayera/to-bless-the-space-between-us/.